

Norsk

Fellesfag studieforbereidende

Omfang: 392 årstimer (14 uketimer)

Formål og perspektiv

Norskfaget på steinerskolens videregående trinn har to overordnede siktemål. Det ene er å bidra til elevenes personlige vekst og dannelse, og det andre er å øve og utvikle kommunikative ferdigheter, muntlig og skriftlig. I praksis vil disse to virkefeltene smelte sammen. Utviklingen av et stadig mer funksjonelt, nyanserikt og presist språk, går hånd i hånd med utviklingen av elevenes forståelse av kulturelle sammenhenger og med arbeidet med tekster i ulike sjangere fra fortid og nåtid. Norskfagets dannelsespotensial ligger i mulighetene for å skape innlevelse og etisk, estetisk og sosial forståelse, gi redskaper for å orientere seg og reflektere kritisk i en multimedial offentlighet der sannheten kan være under press, samt å virke identitetsbyggende ved å forholde seg til utviklingslinjer i språk-, litteratur- og kulturhistorie. På denne måten kan norskfaget bidra til å utvikle evne til livsmestring, kritisk bevissthet og medborgerskap.

Kjerneelementer

Tekst i kontekst

Elevene skal lese tekster for å få estetiske opplevelser, bli engasjert, undre seg, lære og få innsikt i andre menneskers tanker og livsbetingelser. Elevene skal bli kjent med tekster fra fortid og samtid, og sette tekstene inn i kontekst. De skal gjennom skolegangen få et helhetsbilde av norsk kulturhistorie med dens forbindelser til nordiske, europeiske og internasjonale kulturimpulser. Elevene skal lese og oppleve tekster som kombinerer ulike uttrykksformer. Elevene skal utforske og reflektere over skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk, svensk, dansk og oversatte tekster fra samisk og andre språk.

Kritisk tilnærming til tekst

Elevene skal kunne reflektere kritisk over hva slags påvirkningskraft og troverdighet tekster har. De skal kunne bruke og variere språklige og retoriske virkemidler hensiktsmessig i egne muntlige og skriftlige tekster. De skal oppøve etisk bevissthet og digital dømmekraft i kommunikasjon med andre.

Muntlig kommunikasjon

Elevene skal få oppleve glede og mestring ved å uttrykke og utfolde seg muntlig. De skal lytte til og bygge på andres innspill i faglige samtaler. De skal presentere, fortelle og diskutere på

hensiktsmessige måter både spontant og planlagt, foran et publikum med og uten bruk av digitale ressurser.

Skriftlig tekstskaping

Elevene skal få oppleve glede og mestring ved å gjennomføre skriveprosesser. De skal kunne skrive på hovedmål og sidemål i ulike sjangrer og med ulike formål, og kombinere skrift med andre uttrykksformer. De skal kunne vurdere andres tekster og bearbeide egne tekster ut fra tilbakemeldinger.

Språket som system og mulighet

Elevene skal utvikle kunnskaper om og et begrepsapparat for å beskrive grammatiske og estetiske sider av språket. De skal beherske etablerte språk- og sjangernormer, men også kunne leke, utforske og eksperimentere med språket på kreative måter.

Språklig mangfold

Elevene skal ha kunnskap om dagens språksituasjon i Norge og utforske dens historiske bakgrunn. De skal ha innsikt i sammenhengen mellom språk, kultur og identitet og kunne forstå egen og andres språklige situasjon.

Kompetansemål

Kompetansemål Vg1 studieforbereende utdanningsprogram (4 uketimer)

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lese, analysere og tolke nyere skjønnlitteratur på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samiske og andre språk
- beskrive utviklingen av episk, dramatisk og lyrisk diktning og reflektere over litteraturens rolle i kulturhistorisk kontekst og i elevens egen samtid
- lese norrøne tekster i oversettelse og sammenligne dem med tekster fra nyere tid
- gjøre rede for og reflektere over bruken av retoriske appellformer og språklige virkemidler i sakprosaetekster
- lytte til andre, bygge opp saklig argumentasjon og bruke retoriske appellformer i diskusjoner
- bidra med faglige innlegg og referater fra undervisningen og holde foredrag om faglig relevante emner både som gitte oppgaver og etter eget valg
- bruke ulike kilder på en kritisk, selvstendig og etterrettelig måte
- greie ut om og drøfte norskfaglige eller flerfaglige temaer muntlig

- skrive fagartikler som greier ut om og drøfter norskfaglige eller flerfaglige temaer
- bruke fagspråk til å beskrive oppbygningen av og sammenhengen mellom setninger i arbeid med tekster
- kombinere virkemidler og uttrykksformer kreativt i egen tekstsaking
- vurdere og bearbeide egne tekster ut fra tilbakemeldinger og faglige kriterier
- skrive tekster med god struktur og tekstbinding og mestre tegnsetting og rettskriving på hovedmål og sidemål
- bruke fagspråk til å beskrive særtrekk ved norsk sammenlignet med svensk, dansk og norrønt
- sammenligne særtrekk ved norsk med andre språk og vise hvordan språklige møter kan skape språkendringer
- gjøre rede for utbredelsen av de samiske språkene i Norge, fornorskningspolitikken og de språklige rettighetene samer har som urfolk

Kompetansemål Vg2 studieforbereende utdanningsprogram (4 uketimer)

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lese og tolke litterære tekster fra europeisk middelalder i kulturhistorisk kontekst og reflektere over hvordan disse er relevante for mennesker i dag
- lese og tolke tekster fra 1500 til 1850 i kulturhistorisk kontekst og drøfte hvordan de er relevante i dag
- utforske og reflektere over hvordan tekster fra opplysningstiden og romantikken framstiller menneske, natur og samfunn og sammenligne med tekster fra nyere tid
- analysere og tolke tekster på bokmål og nynorsk fra ca. 1850 til ca. 1890 og reflektere over tekstene i lys av den kulturhistoriske konteksten og egen samtid
- utforske hvordan tekster fra realismen og naturalismen framstiller forholdet mellom individ og samfunn, og reflektere over hvordan disse tekstene er relevante i dag
- skrive fagartikler som gjør rede for og drøfter tekster i kontekst
- skrive essay som utforsker og reflekterer over innhold i tekster og tekster i kontekst
- bruke tilbakemeldinger og kunnskap om språk, tekst og sjanger til å utvikle egne tekster
- kjenne til virkemidler fra muntlige fortellertradisjoner og fritt kunne fortelle for eksempel eventyr, sagn eller en historie
- reflektere over sakprosaetekster og gjøre rede for den retoriske situasjonen de er blitt til i
- bruke fagkunnskap og retoriske ferdigheter i norskfaglige diskusjoner og presentasjoner
- gjøre rede for den historiske bakgrunnen for språksituasjonen i Norge i dag

Kompetansemål Vg3 studieforbereende utdanningsprogram (6 uketimer)

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- analysere og tolke romaner, noveller, drama, lyrikk og sakprosa på bokmål og nynorsk fra slutten av 1800-tallet til i dag og reflektere over tekstene i lys av den kulturhistoriske konteksten og egen samtid
- utforske og reflektere over hvordan tekster fra den realistiske og den modernistiske tradisjonen framstiller menneske, natur og samfunn
- trekke litteraturhistoriske linjer og utforske og reflektere over hvordan ulike kulturhistoriske epokers menneskesyn og kunstsyn har bidratt til prege samtidens kulturelle kontekst
- skrive essays som utforsker og reflekterer over innhold i tekster
- skrive litterære tolkninger og sammenligninger
- orientere seg i faglitteratur, vurdere kilder kritisk og skrive fagartikler som greier ut om og drøfter norskfaglige og flerfaglige emner
- analysere uttrykksformer i sammensatte tekster
- skrive retoriske analyser og tolkninger av sakprosaetekster
- bruke fagkunnskap og presist fagspråk i utforskende samtaler, diskusjoner og muntlige presentasjoner om norskfaglige og flerfaglige emner
- bruke tilbakemeldinger og kunnskap om språk, tekst og sjanger til å utvikle egne tekster
- mestre språklig formkrav på hovedmål og språklige hovedtrekk på sidemål, og skrive tekster med etterrettelig kildebruk, og et presist og nyansert språk
- gjøre rede for endringer i talespråk i Norge i dag og reflektere over sammenhenger mellom språk, kultur og identitet

Innhold og arbeidsmåter

De ulike emnene i faget er organisert slik at de i størst mulig grad skal kjennes meningsfulle og aktuelle for elevene. Særlig tydelig er dette i fagets kulturhistoriske deler, der ikke bare kronologi, men også tematikken i stoffet spiller avgjørende inn. Den steinerpedagogiske metodikken kalles symptomatologisk. Det symptomatologiske kan forstås slik at elevene i møte med tekster vil kunne leve seg inn i og gjenkjenne noe hos seg selv, og ut fra det øve kritisk og analytisk tenkning. Sentralt for valg av tekster fra kulturhistorien er at de har en virkningshistorie og kjennes relevante for å forstå vår egen kulturelle horisont. Det gjelder å trekke elevene med i en prosess hvor de blir opptatt av å utforske verden, en prosess der det er plass til kritiske spørsmål og undring. Et eksempel fra Vg1 er å velge litteratur som tematiserer menneskets indre vekst, fra å være bundet til en kulturell og slektsmessig sammenheng til å stå frem som selvstendig individ. Dette kan sees både i et historisk og personlig perspektiv. I arbeidet med sjangerkunnskap og skriving vektlegges det lovmessige og strukturelle i Vg1, mens det i Vg2 og Vg3 kan åpnes mer opp for bevisst språklig utprøving gjennom for eksempel essay, samtidig som kravene til analytisk stringens og dybde i resonnerende oppgaver om språklige og litterære emner øker. Hensikten er å få en tydelig utvikling gjennom de tre årene, der

elevene gjennom møte med et strukturert mangfold av tekst og språk får utviklet sine faglige ferdigheter og personlige dømmekraft.

Den steinerpedagogiske metodikken kjennetegnes ved en dialogbaserte undervisning. Innenfor norskfaget innebærer dette en rytmisk veksling mellom fagsamtaler, elevforedrag, selvstendig skriftlig arbeid og lærerforedrag. Elevene tar notater fra undervisningen, bearbeider notatene hjemme, deltar i diskusjon om det som ble undervist dagen i forveien, for så å skrive en egen selvstendig tekst. Læreren bør i tillegg benytte seg av det rike tilfanget av fruktbare undervisningsmetoder som kan passe i norskundervisningen, for eksempel dramatiseringer, rollespill, veggaviser, antologier, språkleker, digitale språkøvelser, debatter, film etc. Norskfaget innbyr i særlig grad til tverrfaglig samarbeid, for eksempel med skriving av fagartikler.

Vurdering

Underveisvurdering

Vg1

Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget. Elevene viser og utvikler kompetanse i norsk på Vg1 studieforbereende utdanningsprogram når de uttrykker seg kreativt, når de viser sjangerforståelse, når de reflekterer over tekst i kontekst, og når de utforsker faglige emner med kritisk bruk av kilder og presenterer disse i muntlige og skriftlige tekster med struktur og sammenheng. Elevene viser og utvikler også kompetanse når de bruker kunnskap om språket som system til å utforske og sammenligne språk og møter mellom språk og når de reflekterer kritisk over egen og andres bruk av virkemidler i tekster.

Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst ved at elevene får arbeide oppdagende og utforskende både alene og sammen med andre. Læreren og elevene skal være i dialog om utviklingen elevene viser i norsk. Elevene skal få mulighet til å prøve seg fram. Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser, skal de få mulighet til å sette ord på hva de opplever at de får til, og reflektere over egen faglig utvikling. Læreren skal gi veiledning om videre læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke rådene til å reflektere over egen læring og som grunnlag for å bearbeide egne muntlige og skriftlige tekster.

I halvårsvurderingen skal læreren gi én karakter i norsk muntlig og skriftlig. Karakteren gis på grunnlag av den kompetansen elevene har vist når de har kommunisert faglig innhold muntlig, og norsk skriftlig på grunnlag av kortere og lengre elevtekster i ulike sjangre på både hovedmål og sidemål.

Vg2

Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget. Elevene viser og utvikler kompetanse i norsk på Vg2 studieforbereende utdanningsprogram når de tolker tekster i kontekst og sammenligner eldre og nyere tekster i ulike medier og sjangre. Elevene viser og utvikler også kompetanse når de bruker kunnskap om språket til å utvikle egne tekster og til å reflektere over språkutvikling i fortid og nåtid.

Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst ved at elevene lager egne problemstillinger og arbeider kreativt for å finne svar på disse. Læreren skal legge til rette for at

elevene utvikler utholdenhet i større arbeider, enten det gjelder lesing av lengre tekster eller utforskende arbeid med faglige problemstillinger. Læreren og elevene skal være i dialog om utviklingen elevene viser i norsk. Elevene skal få mulighet til å prøve seg fram. Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser, skal de få mulighet til å sette ord på hva de opplever at de får til, og reflektere over egen faglig utvikling. Læreren skal gi veiledning om videre læring og tilpasse opplæringen slik at elevene får anledning til å videreutvikle kompetansen sin i faget.

I halvårsvurderingen skal læreren gi én karakter i norsk muntlig og skriftlig. Karakteren gis på grunnlag av den kompetansen elevene har vist når de har kommunisert faglig innhold muntlig, og norsk skriftlig på grunnlag av kortere og lengre elevtekster i ulike sjangre på både hovedmål og sidemål.

Vg3

Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget. Elevene viser og utvikler kompetanse i norsk på Vg3 når de analyserer, tolker og sammenligner tekster og utforsker tekstenes kontekster og kan trekke litteraturhistoriske linjer. Elevene viser og utvikler også kompetanse når de produserer kortere og lengre tekster i ulike sjangre, for ulike formål og mottakere, og når de bearbeider egne tekster. Videre viser og utvikler de kompetanse når de reflekterer over språk og tekst ved bruk av fagspråk, uttrykker seg presist og nyansert muntlig og skriftlig og mestrer språklige formkrav på hovedmål og sidemål. Elevene viser kompetanse når de reflekterer over språklige utviklingstrekk.

Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst ved at elevene får utforske faglige problemstillinger og arbeide kreativt for å finne svar på disse. Læreren skal legge til rette for at elevene utvikler utholdenhet i større arbeider, enten det gjelder lesing av lengre tekster eller utforskende arbeid med faglige problemstillinger. Læreren og elevene skal være i dialog om utviklingen elevene viser i norsk, og elevene skal få mulighet til å prøve seg fram. Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser, skal de få mulighet til å sette ord på hva de opplever at de får til, og reflektere over egen faglig utvikling. Læreren skal gi veiledning om videre læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke rådene for å videreutvikle muntlig og skriftlig kompetanse i faget.

I Vg1 og Vg2 gis det én felles karakter i norsk muntlig og norsk skriftlig. Norsk skriftlig i Vg1 og Vg2 omfatter tekster på både hovedmål og sidemål. I halvårsvurderingen i Vg3 skal læreren gi samme antall karakterer som i standpunktvurderingen.

Standpunktvurdering

Standpunkt karakteren skal være uttrykk for den samlede kompetansen eleven har i norsk ved avslutningen av opplæringen etter Vg3. Læreren skal planlegge og legge til rette for at elevene får vist kompetansen sin på flere og varierte måter som inkluderer forståelse, refleksjon og kritisk tenkning i kjente og ukjente situasjoner, individuelt og i samarbeid med andre. Læreren skal sette karakter i norsk muntlig basert på kompetansen eleven har vist når eleven har kommunisert faglig innhold muntlig. Læreren skal sette karakter i norsk skriftlig hovedmål og norsk skriftlig sidemål basert på kompetansen eleven har vist i et bredt utvalg elevtekster i ulike sjangre. I vurderingen av norsk skriftlig sidemål skal læreren ta hensyn til at elevene har hatt lengre tid med formell opplæring i hovedmål enn i sidemål.

Vg3 studieforbereende utdanningsprogram: Elevene skal ha tre standpunkt karakterer, én i norsk muntlig, én i norsk skriftlig hovedmål og én i norsk skriftlig sidemål.

